

Camın Estetik İfadelerde Buluştuğu Enstalasyon Örnekleri *

Examples of Installations Where Glass Meets Aesthetic Expressions

ÖZET

Enstalasyon, sanatın geleneksel sınırlarını zorlayan, genellikle bir mekânın içinde veya dışında, izleyicinin etkileşimde bulunabileceği, deneyimleyebileceği ve düşünebileceği üç boyutlu sanatsal yapıtlardır. Enstalasyonlar, genellikle heykel, resim, ışık, ses, video ve sonsuz malzeme seçeneğiyle birlikte birçok farklı öğeleri bir arada kullanarak çeşitli sanatsal unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bu farklı öğeler arasında yer alan cam ise, enstalasyon sanatında özgün bir malzeme olarak kullanılabilir. Çünkü cam, ortam kavramını en iyi yansıtan bir malzemedir ve sanat alanında da diğer malzemelere göre daha güçlü bir kimliğe ve ifade kapasitesine sahiptir. Bu makale, cam malzemenin enstalasyon sanatında kullanım örnekleri üzerinden biçimlenmiştir. Camın soyut ve somut özelliklerinin yanında güçlü ifade kabiliyetinin enstalasyona kazandırdığı anlam ve etkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Ancak cam alanında eser üreten sanatçıların enstalasyon kavramına yönelik yaklaşımlarının ve bu yaklaşımları ele alan akademik yazılı kaynakların da yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmada, cam sanat alanına özgün ve kavramsal bir bakış açısını sunarak, konuyu daha geniş bir perspektifle ele alan yeni bir kaynak oluşturulması hedeflenmiştir. Ayrıca cam eser üretiminde ifade olanaklarına katkı sağlayacağı düşünülen bu çalışma ile cam malzemenin olanakları ve sınırlılıkları kapsamında, camın enstalasyon sanatında neden tercih edilen bir malzeme olduğu değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışma kapsamında, enstalasyonun kısa bir gelişim süreci ile birlikte farklı alanlardan enstalasyon çalışmalarına değinilmiştir. Ayrıca cam malzeme ile yapılan örnek enstalasyon çalışmalarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cam, Enstalasyon, Sanat

ABSTRACT

Installations are three-dimensional artistic works that push the traditional boundaries of art, usually inside or outside a space, where the viewer can interact, experience and think. Installations usually incorporate various artistic elements by using sculpture, painting, light, sound, video and many different elements together with endless material options. Glass, in particular, stands out as a distinctive medium in installation art, as it excels in conveying environmental concepts and offers a unique expressive capacity compared to other materials. This article explores the use of glass in installation art through illustrative examples, aiming to uncover the profound impact of glass's abstract and tangible qualities on installations. However, it has been observed that the approaches of artists producing works in the field of glass towards the concept of installation and academic written sources addressing these approaches are insufficient. For this reason, the study aims to create a new source that addresses the subject from a broader perspective by presenting an original and conceptual perspective to the field of glass art. In addition, this study, which is thought to contribute to the possibilities of expression in the production of glass works, will evaluate why glass is a preferred material in installation art within the scope of the possibilities and limitations of glass material. Within the scope of the study, installation works from different fields are mentioned together with a brief development process of installation. In addition, sample installation works made with glass material are included.

Keywords: Glass, Installation, Art

GİRİŞ

"Enstalasyon" terimi geleneksel sanat eserlerinin aksine genellikle çağdaş sanat alanında kullanılan bir terimdir. Kapalı veya açık belirli bir mekâna veya ortama özgü olarak tasarlanan, mekânın niteliklerini kullanıp irdeleyen, çeşitli malzemeleri ve unsurları bir araya getirilerek izleyicinin de katılımını sağlayan bir sanat eseridir. Enstalasyonlar, görsel sanatların bir alt dalı olarak kabul edilmekte ve genellikle 3 boyutlu bir deneyim sunmaktadır. Bu tür eserlerde heykelsi unsurlar, ışık, ses, hareketli parçalar, video projeksiyonları ve diğer interaktif öğeler kullanılabilir. Genellikle belirli bir konsept, duygu veya mesajı ifade etmek amacıyla tasarlanmaktadır.

Enstalasyon sanatı, 20. yüzyılın ortalarından itibaren daha fazla popülerlik kazanmıştır. Sanatçılar, mekânı dönüştürme ve izleyicinin algılarını sorgulama amacıyla bu tür çalışmalara yönelmişlerdir. Geçmişte ve

Serap Bedel Özek¹

How to Cite This Article
Bedel Özek, S. (2023).
"Camın Estetik İfadelerde
Buluştuğu Enstalasyon
Örnekleri", International
Social Mentality and
Researcher Thinkers Journal,
(Issn:2630-631X) 9(75):
4718-4733. DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.72066>

Arrival: 25 August 2023
Published: 30 September
2023

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

* Bu makale 10-13 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlenen 3. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu'nda gerçekleştirilen sözlü sunumun genişletilmiş ve düzenlenmiş halidir.

¹ Arş. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü, Samsun, Türkiye

günümüz sanatında büyük bir öneme sahip olan bu sanat dalı; Türkçe’de “yerleştirme sanatı” anlamına gelmektedir. Sanat formunu yeniden tanımlayan ve farklı disiplinleri etkileyerek sınırları zorlayan bir ifade aracı haline gelmiştir. Hayal gücünü kullanarak yeni görsel ve anlatı modelleri oluştururken geleneksel kalıplara meydan okumuştur. Son yıllarda ise enstalasyon sanatı, konumunu değiştirerek çağdaş görsel kültürün önemli bir unsuru haline gelmiş ve çeşitli sanat akımlarının içinde öne çıkan bir role sahip olmuştur (Süzen, 2010).

Çağdaş sanatta yer alan cam enstalasyonlar ise, cam malzemesinin kullanıldığı özgün ve yaratıcı sanat eserleridir. Cam, kendine özgü yansıma, ışık geçirgenliği ve yapısal özellikleri nedeniyle sanatçılar için çeşitli ifade araçları sunmaktadır. Dolayısıyla bir cam enstalasyon tasarımı ise; sanatçının konseptini, mekânın özelliklerini ve camın fiziksel, kimyasal ve estetik potansiyelini dikkate alarak şekillenmektedir.

Çalışma kapsamında ilk olarak enstalasyon sanatının ne olduğu ve tarihsel süreçte nasıl bir yol izlediği üzerine durulmuştur. Farklı disiplinlerde gerçekleştirilen çalışmalar ile gelişim süreci aktarılmıştır. Daha sonra cam malzemesiyle çalışan enstalasyon sanatçılarına örnek çalışmalarına yer verilmiştir. Bu çalışmalar malzeme-enstalasyon ilişkisi bağlamında irdelenmiş ve cam malzemenin bu süreçte yer aldığı roller üzerinden sanat eserleri değerlendirilmiştir. Camın enstalasyon sürecindeki önemi kapsamında malzemenin sağladığı ayrıcalıklar gözlemlenerek, değerlendirmeler yapılmıştır.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ENSTALASYON ÖRNEKLERİ

Sanat tarihinde ve günümüzde birçok sanatçı ve küratör tarafından kabul gören enstalasyon sanatı, ulusal ve uluslararası sanat sahnesinde sıkça tercih edilen bir sanat formuna dönüşmüştür. Bu sanat formu, farklı yöntem ve tekniklerle çeşitlenerek, etki alanını artırmaktadır. Sanatın mekânsal ve davranışsal unsurlarını keşfetme amacı enstalasyon sanatında öne çıkmaktadır. 15. yy’dan 19. yy’a kadar, sanat eserleri genellikle kiliselerde veya ortak alanlarda sergilenmiştir ve sanatçılar sergileme alanı olarak genellikle burjuva sınıfının saraylarını kullanmışlardır. Ancak 20. yy’da Fütürizm ve Dada akımları, yeni estetik alanlar oluşturmaya öncülük etmiştir. Fütürizm, Endüstri Devrimi’nin etkisiyle ortaya çıkmış ve sanatı teknolojiyle birleştirerek enstalasyon sanatının temellerini atmıştır. Dada akımı ise 1. Dünya Savaşı döneminde başlamış ve sanatı sınırlamalardan kurtararak yeni düşünce biçimleriyle enstalasyon kavramının doğmasına yardımcı olmuştur. Aynı zamanda sanat nesnesine yeni bir anlam getirerek, izleyiciyi de sürece dahil etmede önemli bir rol oynamıştır (Çetintürk, 2017). Örneğin, Marcel Duchamp’ın 1938’de Paris’teki Galerie Beaux-Arts’ta düzenlediği “Exposition Internationale du Surréalisme” adlı sergisi, enstalasyon sanatının ilk örnekleri arasında kabul edilmektedir. Çünkü bu sergide geleneksel galeri alanı ve sanat eserleri, sanatın kurumsallaşması fikrinin yanı sıra ziyaretçinin hem davranışına hem de ruhuna meydan okuyacak şekilde manipüle edilmiştir. Duchamp bu sergide "1200 Çuval Kömür" adlı eserini (Görsel 1) sergileyerek mekânın önemine ve sanatın sunuluş biçimine özel bir vurgu yapmıştır. Sergi alanında kullanılan kömür çuvaları ve diğer nesnelere, izleyicilere farklı bir deneyim sunmuştur. Duchamp’ın eserlerini sergilediği bu karanlık mekânda izleyicilerin eserleri görmeleri için ellerine ışıldaklar verilmesi gibi interaktif öğeler de kullanılmıştır. Tüm bu unsurlar, galeri mekânının fiziksel ve davranışsal özelliklerini sorgulayan ve dönüştüren bir yaklaşımın ürünüdür (Fitzpatrick, 2004). Bu örnekte görüldüğü gibi, enstalasyon sanatı sadece nesnelere sergilendiği bir alan olmanın ötesine geçerek, mekânın kendisiyle etkileşime giren, izleyiciyi içine alan ve mekânın atmosferini dönüştüren bir sanat formunu ifade etmektedir. Duchamp’ın sergisi de bu anlamda sanatın mekânsal ve davranışsal unsurlarını keşfetme amacını taşımaktadır.

Görsel 1: Marcel Duchamp, "1200 Çuval Kömür"

Kaynak: <https://www.e-skop.com/skopbulten/sanat-hayat/1960>

Dadaist bir ressam olarak tanınan Kurt Schwitters ise akümülyasyon, asamblaj ve montaj gibi çeşitli yöntemleri kullanarak "Merz" adını verdiği eserler ortaya koymuştur. Sanatçı bu eserlerle hem gelişigüzel bir yaşamın kesitini yansıtmış hem de Dada hareketine kişisel bir katkı sunmuştur. Daha sonra sanatın her şeyden yapılabilir ve her şeyin sanat olabileceğine inanarak, asamblaj çalışmalarından uzaklaşmış ve "Merzbau" adını verdiği evler yapmaya odaklanmıştır (Görsel 2). Heykel, kolaj ve bina formlarının harmanlandığı ve Schwitters'in "çöp evi" olarak adlandırdığı "Merzbau" yapıları, günümüzde enstalasyon olarak kabul edilse de o dönemin koşullarına göre, her türlü malzeme ve eşyanın toplandığı, hurda yığınından oluşturulmuş bir tür mağara olarak tanımlanmaktadır (Gompertz, 2015).

Görsel 2: Kurt Schwitters, Merz Building, 1933

Kaynak: <https://www.tate.org.uk/research/tate-papers/08/kurt-schwitters-reconstructions-of-the-merzbau>

20. yüzyılın sonlarına doğru, enstalasyon sanatı çağdaş sanatta önemli bir rol oynamaya başlamıştır. 1980'ler ve 90'lar boyunca, enstalasyon sanatçıları, mekânı ve kendi ifade araçlarını özgün üsluplarıyla birleştirerek eserlerini oluşturmuşlardır (Çetintürk, 2017). Kullanılan malzemeler, ilk bakışta birbiriyle uyumsuz gibi görünse de bir düşünce veya temaya uygun olarak bir araya getirilmiştir. Ayrıca, Duchamp'ın izinden gitmek yerine, belirli bir anlatım tarzına veya mekâna bağlı kalmadan, kendi kimliklerini yansıtan eserler de üretmişlerdir.

İngiliz sanatçı ve tasarımcı Alex Chinneck, özellikle geçici kamusal sanat eserleri üretimiyle tanınmaktadır. Chinneck, mimari dili kullanarak fiziksel dünyanın kentleri nasıl şekillendirdiğini yeniden düşündürmek

amacıyla yapıları anıtsal kurulumlara dönüştürmektedir. Bunlardan bir tanesi de “Covent Garden” adlı çalışmasıdır (Görsel 3). Sanatçı, “havada kalma” etkisini kendine özgü ve muhteşem bir şekilde kullanarak, Londra’daki tarihi Covent Garden binasını üst yarısı havaya yükselerek tabanından kopmuş gibi görünen bir yapıya dönüştürmüştür. 2014 yılında resmi olarak tanıtılan bu yapıyı Chinneck şöyle açıklamıştır: 'Havada asılı duran bina, çağdaş sanatı geleneksel mimariyle buluşturarak, etkileyici bir sihir gösterisiyle günlük yaşamı olağanüstü bir şekilde sunuyor (Nikolić, vd. 2021).

Görsel 3: Alex Chinneck, “Covent Garden”, 2014

Kaynak: <https://www.alexchinneck.com/take-my-lightning-but-dont-steal-my-thunder>

Brezilyalı sanatçı Henrique Oliveira, doğadan ve doğal malzemelerden ilham alan önemli bir arazi sanatçısıdır. Geleneksel sanattan uzaklaşarak, ağaç kabuklarını, odun artıklarını ve kontrplak parçalarını sanat malzemesi olarak kullanmaktadır. Bu malzemeleri eğip, büküp, renklendirerek doğayı anımsatan devasa boyutlarda yerleştirmeler yapmakta ve doğayı iç mekanlara taşımaktadır (Görsel 4). Oliveira’nın mekanla bütünleşen bu enstalasyonları, mekânın boyutlarına ve gerçeklik algısına müdahale ederek izleyiciyi etkilemektedir. Bu durum da izleyicinin doğada dolaşmış gibi hissetmesine olanak tanıyarak gerçeklik ile gerçek olmayan arasındaki sınırı sorgulatmaktadır (Pazarlıoğlu Bingöl, vd., 2020). Aynı zamanda Henrique Oliveira’nın bu etkileyici büyük enstalasyonları, metaforik bir şekilde yeryüzünün ve insan bedeninin fiziksel yapısını kapsayarak, izleyiciyi bu alanın içine coğrafi olarak katmaktadır. Bölgesel ya da bedensel gerçekliği tam anlamıyla sunmadan, izleyiciyi bedene, doğaya, dişil ve eril olanlara, anneliğe ve dünyaya dönmesi için çağırmaktadır (Boynukalın, 2017).

Görsel 4: Henrique Oliveira’ya Ait Çalışmalar

Kaynak: <https://www.rotka.org/henrique-oliveiranin-calismalari-yerlesik-algilara-meydan-okuyor/>

Ünlü Japon bambu sanatçısı Tanabe Chikuunsai IV ise, geleneksel Japon sepet yapımı tekniklerinin ölçeğini büyüyen, geçmişi ve bugünü şaşırtıcı, galeri boyutunda bir araya getiren bir sanatçıdır. Sanatçı, büyük büyükbabası Tanabe Chikuunsai I (1877-1937) tarafından başlatılan geleneksel sepet dokuma sanatını çağdaş sanat düzeyine taşımıştır. Chikuunsai IV'ün mekânı etkileyici bir şekilde kullanarak yarattığı son dönem eserleri ise, izleyicilere bambunun güçlü ve esnek özelliklerini deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda sanatçı iklim değişikliği, çevre kirliliği ve sanayileşmeyle ilgili sorunları gündeme getiren sanatsal çalışmaları ile bilinmektedir. Hem yerel hem de küresel bir mesaj taşıyan bu eserler, özünde Asya'ya özgü olmasına rağmen; dünya çapındaki izleyicilere hitap etmekte ve Japon sanatının uluslararası alanda tanınmasına katkı sağlamaktadır (Maezaki, 2018).

Tanabe Chikuunsai IV, Odunpazarı Modern Müze (OMM) için özel bir dokuma bambu enstalasyonu hazırlamıştır (Görsel 5). Bu enstalasyon, 6x8 metre boyutunda ve Japonya'nın Kochi şehrinde yetişen nadir bir bambu türü olan “Kaplan Bambu” kullanılarak yaratılmıştır. Tanabe'nin yaratım süreci, doğal çürüme ve yeniden büyüme döngülerini yansıtmaktadır; yani bir sergi bittiğinde malzemeler parçalanmakta ve başka bir yerde farklı biçimlerde yeniden kullanılmaktadır. Bu özel çalışma da yedi yaşın üzerinde olan ve geri dönüştürülmüş bambulardan yapılmıştır. Enstalasyon, Eskişehir'in en eski yaşam alanlarından biri olan Odunpazarı bölgesinin doğal çevresi, kültürel geçmişi ve bölgenin tarihsel sürecinin gözlemine dayanmaktadır. Sanatçı, Türkiye'ye yaptığı ilk ziyaretinden itibaren bölge halkıyla etkileşime girerek bu projeyi hazırlamıştır. Bu çalışmanın temeli, toprak, su, hava ve ateşi temsil eden dört elemental sembol üzerine biçimlenmiştir. Ayrıca sanatçının Eskişehir'de tanıştığı, etkileşime geçtiği insanlar ve bu yeni ilişkiler ağının yarattığı girift unsurların temsili üzerine bu çalışma şekillenmiştir. Ortaya konan toplamda beş unsur çalışmanın hatlarına yön vermiştir. Bu beş unsur, iç içe geçen beş şerit olarak temsil edilirken, boş bir alandan tavana doğru yükselmekte ve Kengo Kuma and Associates tarafından tasarlanan OMM binasının çarpıcı ahşap yapısıyla etkileşime girerek binayı tamamlamaktadır. Dolayısıyla Tanabe Chikuunsai IV, Japonya'dan Türkiye'ye uzanan bu özel enstalasyonla OMM'un kültürel ve sanatsal zenginliğine katkıda bulunmaktadır (OMM, 2019).

Görsel 5: Tanabe Chikuunsai IV, 2019

Kaynak: Kişisel Arşivden (Serap Bedel Özek), 2020

CAM MALZEME İLE YAPILMIŞ ENSTALASYON ÖRNEKLERİ

Cam, modern dünyada, mekânı en iyi yansıtan ve farklı alanlarda karşımıza çıkan “saydam” ve “geleceğin malzemesi” olarak adlandırılabilen bir malzemedir (Baudrillard, 2010). Ağatekin (2023)'e göre; camı diğer malzemelerden ayıran en temel özelliklerden biri şeffaflıktır. Şeffaflık, ışıkla var olan bir özelliktir ve hem görünürlük hem de algısal derinlik yaratma kapasitesine sahiptir. Dolayısıyla ışığın geçmesine izin vererek nesnelerin görünür olmasına ve arka planın da algılanabilir hale gelmesine izin vermektedir. Cam metafizik açıdan hem bir amaç hem de bir araçtır. Yani cam, sadece fiziksel bir malzeme olarak değil, aynı zamanda

derin düşünce, sembolizm ve anlam yüklemesi açısından da önem taşımaktadır. Hem somut hem de soyut bağlamlarda farklı rollere ve anlamlara sahip olabilmektedir. Bir taraftan maddi bir varlık olarak kullanılırken, diğer taraftan soyut felsefi düşünce ve anlam düzleminde de değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla pek çok sanatçının da ifade etmek istediğinden daha fazlasını iletebilen bir malzemedir ve sahip olduğu fiziksel özelliklerden dolayı ayrıcalıklı bir alan oluşturmaktadır. Diğer malzemelerle birlikte kullanıma da uygun olması, çeşitli tekniklerle uygulanabilmesi, renk kombinasyonlarına açık olması ve günümüz teknolojisini sağladığı imkanlar sayesinde, sanat alanında öne çıkan bir malzeme olarak kabul edilmiştir (Şen, 2010). Bu bağlamda cam, enstalasyon sanatında çok yönlü bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Şeffaf, renkli veya opak gibi her türlü cam, ışığı yakalama ve yansıtma yetenekleri sayesinde etkileyici görsel efektler oluşturmaktadır.

Cam enstalasyonlar, cam malzemesinin özgün özelliklerini kullanarak mekânsal deneyimleri zenginleştiren, etkileyici ve yenilikçi sanatsal çalışmalardır. Bu enstalasyonlar, renk, şekil, doku ve ışığın etkileşimini vurgulayarak görsel bir şölen yaratma potansiyeline sahiptir. Camın yansımaları, kırılmaları ve ışıkla etkileşimi ise izleyicilere farklı perspektiflerden deneyimler yaşatmaktadır. Dolayısıyla cam, enstalasyon sanatında çok yönlü bir malzeme olarak kullanılmaktadır ve cam malzemeyi kullanarak mekâna uygun özgün enstalasyonlar üretmiş birçok sanatçı bulunmaktadır. Cam enstalasyon çalışmalarıyla önemli bir yere sahip olan sanatçılar arasında; Silvia Levenson, Danny Lane, Mona Hatoum, Baptiste Debombourg, Claudio Parmiggiani, Maya Lin, Kazue Taguchi, Konstantin Ikonomidis, Ludmila Zilková, Meral Değer ve Lale Andıç, çalışmaları ile dikkat çekmektedir.

Silvia Levenson

Heykeltıraş Silvia Levenson, 1957 yılında Buenos Aires'te doğmuş ve 1981'de Arjantin askeri diktatörlüğünden kaçarak İtalya'ya yerleşmiştir (Waleczek, 2016). Bu zorlu süreç, sanatçının hayatını ve sanatını derinden etkilemiştir. Ancak Levenson, hayattan korkmak yerine algıyı değiştirmek için sanatın ve tasarımın gücünü vurgulamıştır. Sanat için mükemmel bir ortam olarak camı seçmiş ve karmaşık duygusal bağlamları ifade etmek için camın nasıl bir araç olarak kullanılabileceğini keşfetmiştir. Levenson'un çalışmalarında masumiyet ile şiddet gibi karmaşık unsurlar sık sık bir araya gelir. Ancak cam heykelleri, yalnızca travmatik deneyimlerinin izlerini taşımakla kalmaz, aynı zamanda camın koruma ve saklama işlevlerine odaklanır. Cam, başlangıçta gıda saklamak için kullanılan, ancak sadece kırıldığında tehlike yaratan bir malzemedir. Levenson, camı bir metafor olarak kullanarak politik tehditler ve aile içi şiddet gibi kontrol dışı faktörlerle başa çıkma sürecini ele almaktadır. Çünkü cam malzeme onun için dayanıklılık kavramını temsil etmektedir. Aynı zamanda kişiler arası ve aile ile toplum arasındaki ilişkiler her zaman ilgisini çekmiş ve insanlarla nesnelere anısını gelecek nesillere aktarmayı amaçlamıştır. Bu yüzden çalışmalarında, anıları korumak ve dünya görüşünü görünür kılmak için cam malzemeyi kullanmıştır (Waleczek, 2016).

Sanatçı son olarak, kayıp kişilerin kimlik kartları anlamına gelen, uzun süredir devam eden gezici projesi "Identidad Desaparecida" ile bir seyahate çıkmıştır. Levenson'un Identidad 2015 enstalasyonu, ortak bir tema etrafında toplanan birkaç cam eserden oluşmaktadır (Görsel 6). Sergi bir bütün olarak ele alındığında kayıp bir nesilden söz etmektedir. Bu enstalasyonun temeli 1996 yılında Buenos Aires'te atılmış ve 2014 yılında ilk defa sergilenmiştir. Daha sonra Buenos Aires'ten La Plata'ya, Montevideo'dan Washington'a, Barselona'dan Paris'e, Riga ve Tallin'e kadar üç kıtada sekiz farklı şehri ziyaret etmiştir. Turun her durağında, gösteri yeni varyasyonlar, farklı sunum ve bakış açılarıyla yeniden şekillenmiştir. 2016 yılında Venedik'teki Murano Cam Müzesi'nde final sergisini tamamlamıştır. Sanatçı, bu proje için ortak bir tema etrafında bir araya getirilen eserlerin bir bütünü olduğunu ve izleyicilerin de pasif bir gözlemci olmaktan ziyade etkileşimde bulunduğunu vurgulamıştır (Bryan, 2016).

Görsel 6: Silvia Levenson, "Identidad Desaparecida"

Kaynak: <https://silvialevenson.com/artwork/identidad-desaparecida/>

Danny Lane

Amerikalı sanatçı Danny Lane, modern cam sanatının önde gelen isimlerinden birisidir. Uluslararası üne sahip sanatçı ve tasarımcı Lane, cam malzemeyi mimari yapı, sanat objeleri ve mobilya gibi farklı alanlarda kullanması ile bilinmektedir. Danny Lane, "Ben bir pragmatik mistiğim, başım bulutlarda, ayaklarım ise yerde" diyerek kendisini tanımlamaktadır. Meditasyon veya dua türü bir deneyim olarak gördüğü sanatı aynı zamanda dünya ile etkileşim kurduğu bir araç olarak da değerlendirmektedir. Sanat hakkındaki görüşünü de şu şekilde detaylandırır: "Herhangi bir yol haritası yok; yönü, ipucunu bulup, ileriye doğru yol almayı ve sanat yapmayı ve yaşamı sürdürmeyi düşünerek bulurum... Hayat öğretmendir, benim patronum ve sevgilimdir... Sanatçılara genellikle doğayı kopyalamaları öğretilir, bu iyi, ama gerçek hedef doğa olmaktır, kendi doğal özünün yönlendirdiği gibi akabilmektir." Lane, yaratıcılığın bir ömür boyu süren bazı yöntemler ve protokollerle sınırlı kalmaması gerektiğine inanırken, sürekli olarak "unutma" sürecine yoğunlaşmaktadır. Her yeni günü, yeni bir fırsat olarak gören sanatçı, aynı şeyi tekrar tekrar yapmanın bir anlamı olmadığından söz etmektedir. Lane, doğanın sürekli olarak değiştiğini ve bu nedenle insanların da aynı şekilde değişmesi gerektiğini söyler. Bu bağlamda sanatçının odak noktası, kontrol ile tesadüfi arasındaki ilişkidir. Yaratıcılığı keşfetmek için mutlaka hataların ve sapmaların yaşanması gerektiğini düşünür. İçgüdü ve akıl dengesini koruyarak hem özgürlüğü hem de sınırları kişisel olarak kabul etmemiz gerektiğine inanır (Spiller, 2023). Danny Lane'i kendi alanında öne çıkaran özellik, CNC kullanmadan, doğrudan malzemeyle çalışarak, büyük heykelsi parçaları, sahip olduğu deneyim ile organik bir şekilde yaratmasıdır. Sanatçı özellikle bükülmüş çelik ile camı bir araya getirerek büyük ölçekli, dikkat çekici heykelsi eserler yaratmaktadır.

Danny Lane, sanat kariyerine cam işçiliğiyle başlamış, ancak zamanla bu alandaki yeteneklerini endüstriyel cam yapımı, çelik şekillendirme, taş oymacılığı, ahşap işçiliği ve çeşitli mühendisliklerle birleştirmiştir. Özellikle, 1980'lerde geliştirdiği katmanlı cam tekniğiyle tanınır hale gelmiştir. Camın çelik çubuklar üzerine

katmanlar halinde yerleştirilerek çok güçlü hale gelmesini sağlayan bu yöntem sayesinde cam, sıkıştırıldığında betona kıyasla yaklaşık yirmi kat daha dayanıklı hale gelmektedir. Lane, bu tekniği başlangıçta mobilya üretimi için kullanarak, dik ayaklı masalar ve buzdan oyulmuş gibi görünen sandalyeler üretmiştir. Ancak son otuz yıl içinde, kamusal sanata odaklanarak Canary Wharf'ta "Parting of the Waves" gibi eserlere imza atmıştır (Görsel 7). Camın şeffaflığını ve kırılma gücünü, çeliğin dengeli ve güçlü yapısı ile kontrastlayan sanatçı, teknik olarak çözümlenmiş dinamik eserler yaratmıştır. Aynı zamanda her sergisinin dinamik bir yapıya sahip olduğunu, her bir eserin de katılımcıların subjektif deneyimleri ve etkileşimleriyle şekillendiğini vurgulamaktadır (Linley & Chislett, 2022, 188).

Görsel 7: Danny Lane, "Parting of the Waves", 2003

Kaynak: <https://www.dannylane.co.uk/sculpture/all/parting-of-the-waves>

Mona Hatoum

Filistinli sanatçı Mona Hatoum, çağdaş sanatta önemli bir konuma sahip bir sanatçıdır. Sanatında, malzemeleri ve kavramları bir araya getirirken hem Duchamp'ın, hem de Filistinli bir kadın olarak yaşadığı zorlu deneyimlerin etkisi görülmektedir. Çok kültürlü kimliği ve toplumsal cinsiyet politikaları gibi konuların ışığında, politik bir bakış açısından şekillenen sanat anlayışı, mizah ve ciddiyet arasında bir ironi içermektedir. Hatoum, enstalasyonlarında fotoğraf, heykel, multimedya ve mekâna özel farklı medyalar kullanmaktadır. İzleyici ile kolayca etkileşime geçecek enstalasyonlarında, pek çok çağdaş sanatçı gibi, çalışmalarının kuramsal yapısı ile ilgilenmektedir. Aynı zamanda sanatçı, hem tasarım hem de teknik açıdan büyük bir ustalığa sahiptir. Enstalasyonlarında, büyük ve küçük ölçekli heykellerinde, kâğıt üzerindeki çalışmalarında ve karışık medya parçalarında bu tasarım ve teknik becerisi belirgin bir şekilde kendini göstermektedir (Timpano, 2017). Aynı zamanda malzemenin ve teknikten çok söylemin ve yarattığı etkinin öne çıktığı bu kavramsal içerik çeşitliliğinin, cam alanını da zenginleştirdiği görülmektedir. Bu bağlamda Mona Hatoum'un 2012 yılında İstanbul Arter 'de açılan sergisinde yer alan Drowning Sorrow, Vicious Circle, Hot Spot III, A Bigger Splash ve Map isimli eserleri bu etkileşimin iyi örnekleri arasındadır (Ağatekin, 2020).

Sanatçı "Drowning Sorrows (2001-2002) adlı çalışmasında üretim estetiğini benimsemiş, sergide yer alan seri üretim ürünleri, sanat eserinin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Hatoum şarap şişelerini yerde bir daire oluşturacak şekilde dağıtmıştır (Görsel 8). İlk bakıldığında şişeler kırık gibi görünse de aslında farklı açılardan kesilip, kurgulanarak yerleştirilmişlerdir (Craig, 2008).

Görsel 8: Mona Hatoum, “Drowning Sorrows”, 2001-2002

Kaynak: <https://www.meessendeclercq.be/exhibitions/drowning-sorrows>

Hatoum'un bir diğer çalışması da “Kapan” adlı enstalasyonudur (Görsel 9). Mona Hatoum'un İstanbul'da sergilediği bu çalışma, kırmızı cam nesnelere çevreleyen beş kafes heykelinden oluşan bir düzenlemedir. Bu kafesler, beton binaları güçlendirmek için kullanılan çelik inşaat demirinden yapılmıştır. Kapalı kafeslerin içine yerleştirilmiş olan bu biyomorfik cam formlar da sanki kaçmaya ya da dışarı akmaya çalışıyormuş gibi görünür, ancak metale yapışmış halde bir arada kalmayı sürdürürler. Hatoum, eserlerinde; güç, sürgün, göç, yer değiştirme, çatışma, mimari ve kadınlık konularını ele almaktadır. Heykel ve enstalasyon temelli çalışmalarında ise, “Kapan”da olduğu gibi geleneksel el sanatlarını kullanarak sıklıkla sıradan malzemeleri, zıt unsurlar ile yan yana getirmektedir. Bu eserde, sert metal ızgaralar ile kırılğan, organik formlar bir araya gelmektedir. Yaklaşık bir insan boyutunda olan kafesler, bir vücut gibi dik durma eğiliminde sergilenirken, kontrol hissine karşı bir belirsizlik ve istikrarsızlık hissi yaratmaktadır (URL-1).

Görsel 9: Mona Hatoum, “Kapan”, 2012

Kaynak: <https://www.mplus.org.hk/en/collection/objects/kapan-iki-2018354/>

Baptiste Debombourg

Fransız sanatçı Baptiste Debombourg, sanatı, kurallardan kaçmanın bir yolu olarak; eserlerini de farklı sektörleri ve alanları birbirine bağlama fırsatı olarak görmektedir. İnsan ilişkileri, hatalar, şüpheler, arzular gibi insan psikolojisinin çeşitli yönleriyle ve bireysel gerçeklik algılarıyla ilgilenmektedir. Nesnelere olan psikolojik ilişkiyi inceleyerek, gerçek ile ideal arasındaki potansiyel alanı keşfetmeye, sanat yolu ile çabalamaktadır. Debombourg, doğal güçleri taklit ederek binaları ele geçiren büyük ölçekli enstalasyonları ile tanınmaktadır. İnşa etme, yıkma eylemlerinin anlamını ve duyarlılığını sorguladığı bu enstalasyonlarda,

bireylerin tekrarlanan eylemler aracılığıyla gerçek doğalarını nasıl ortaya çıkardığını araştırmaktadır. Bu tür deneyimler ile, insanın hem kırılğan hem de sevecen doğasını vurgulamayı hedefleyen Debombourg, enstalasyonlarında günlük yaşamın parçası olan her türden malzemeyi kullanmaktadır. Özellikle cam kullanımına odaklanan sanatçı, lamine camla büyük enstalasyonlar oluşturmaktadır. Camı yoğun işlemlere tabi tutarak yeni hikayeler yaratmakta, zaman zaman da yıkım ve parçalanma izlenimini veren eserler meydana getirmektedir. Bu eserlerden bir tanesi de “Aerial” adlı enstalasyon çalışmasıdır (Görsel 10) (Jónsdóttir, 2017).

Sanatçı, yüzyıllar boyunca çok çeşitli işlemlere sahip olan tarihsel bir mekânı, enstalasyonuyla daha ilginç hale getirmiştir. Bu mekânda, kırık cam dalgası pencerelerden boşluğa girerken dışarıdan gelen ışığı da içeri taşımaktadır. Parçalanmış cam ise, zemine yayılarak mekânın bir parçası haline gelmekte ve etkileyici bir görünüm oluşturmaktadır. Debombourg, mekânın tarihsel dönüşümlerini ve karmaşıklıklarını yansıtan camı, bu enstalasyonun ana malzemesi olarak kullanmıştır (Ağatekin, 2023).

Görsel 10: Baptiste Debombourg, “Aerial”, Column Hall Kilisesi
Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/cam-kirklari/>

Claudio Parmiggiani

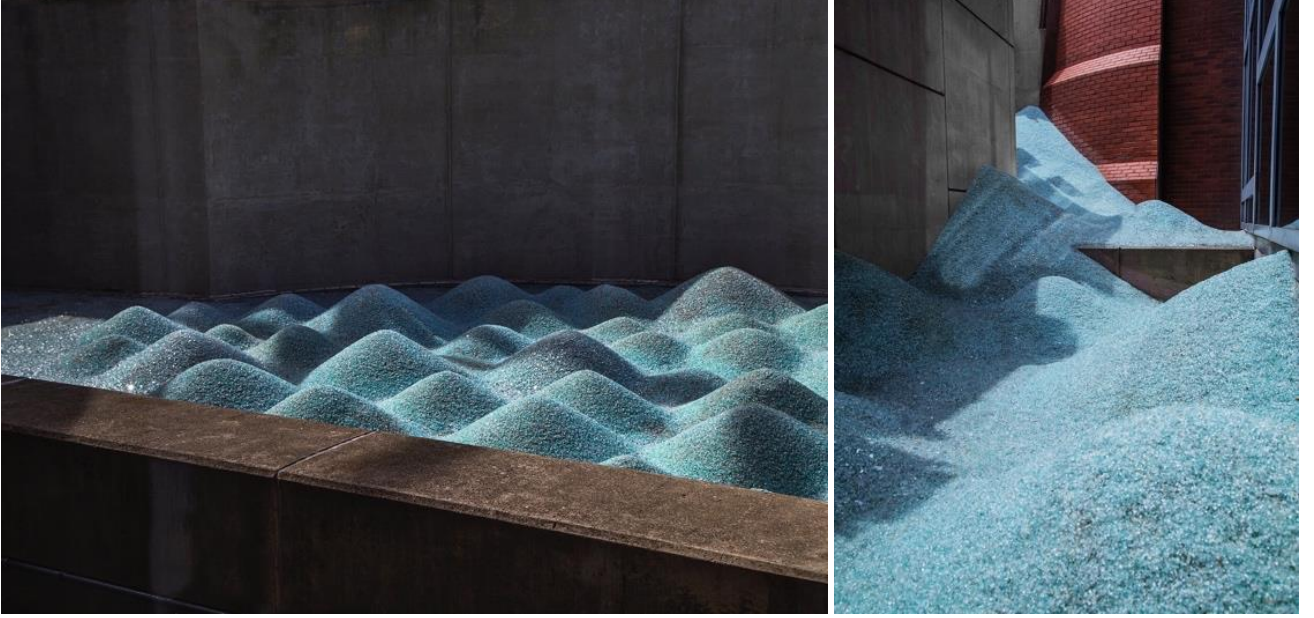
İtalyan sanatçı Claudio Parmiggiani, sanat kariyeri boyunca en çok enstalasyon sanatıyla tanınmıştır. Özellikle cam malzemesini kullanarak yarattığı enstalasyon çalışmaları büyük bir ilgiyle karşılanmaktadır. Eserleri, dikkat çekici bir şekilde boş mekanların, yeni bir anlam üzerine yeniden kurgulanması üzerine biçimlenmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesi de “Labirinto di vetri rotti” olarak adlandırdığı kırık cam labirentleridir (Görsel 11). Parmiggiani'nin labirenti, insanın dünya deneyiminin güçlü bir metaforudur. Bu labirent, felaketler ve mitolojik unsurları ile izleyiciyi düşündürerek, duygusal bir deneyim sürecini başlatmaktadır. Sanatçı, karmaşıklıklarla dolu bir mekân yaratmak için camı kullanarak, mekânın çoklu dönüşümünü yansıtmıştır. Bu sayede cam, iletişimi ve iletişimsizliği, yakınlığı ve uzaklığı vermenin yanı sıra her şeyi de görünür kılmaktadır. Aynı zamanda camın şeffaflığı da labirentin bütün halini fark etmemizi sağlasa da kırık parçalar onun bütünleyici görüşünü bozmaktadır. Dolayısıyla bu labirent, her yönüyle görülebilen ama yine de erişilemeyen bir yapıdır. Parmiggiani'nin sanatı, düşünce ve hafıza alegorisi olarak işlev görmektedir. Mekansal deneyimleri sorgulayarak yeni anlamlar ve duygusal etkiler yaratmaktadır. Bu çalışmasında da bireyi belirsizliklerle baş başa bırakarak onu düşündürmeye ve ütopya keşfetmeye davet eder. Bu sayede sanatçı mekanların sadece fiziksel değil, aynı zamanda sembolik anlamlarla da dolu olduğunu göstermektedir (Aromando, 2016).

Görsel 11: Claudio Parmiggiani, “Labirinto di vetri rotti”, Collège des Bernardins, Paris, 2008
Kaynak: <https://www.artfulliving.com.tr/neler-oluyor/mitolojinin-camla-hayat-bulusu-i-11178>

Maya Lin

Maya Lin, büyük ölçekli çevresel sanat eserleri, mimari projeleri ve anıt tasarımlarıyla tanınan bir sanatçıdır. Cam malzemesini genellikle doğal unsurlar ve coğrafi formlarla birleştirerek anlamlı enstalasyonlar üretmektedir. Lin, yaptığı çalışmalarda insanların çevrelerinin farkına varmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Sanatçı “Groundswell” adlı eserinde, âtil halde duran ve ihmal edilen bir alanı kullanarak sanat eserinin mekânı haline getirmiştir (Görsel 12). Alanı 45 ton kırık atık camlarla doldurmuş, peyzaj ve deniz manzarasını çağrıştıran bahçeler yaratmıştır. Sanatçı aynı zamanda suyu anımsatan bir ton elde etmek için farklı renkteki atık cam parçalarını karıştırarak çalışmasında kullanmıştır (URL-2).

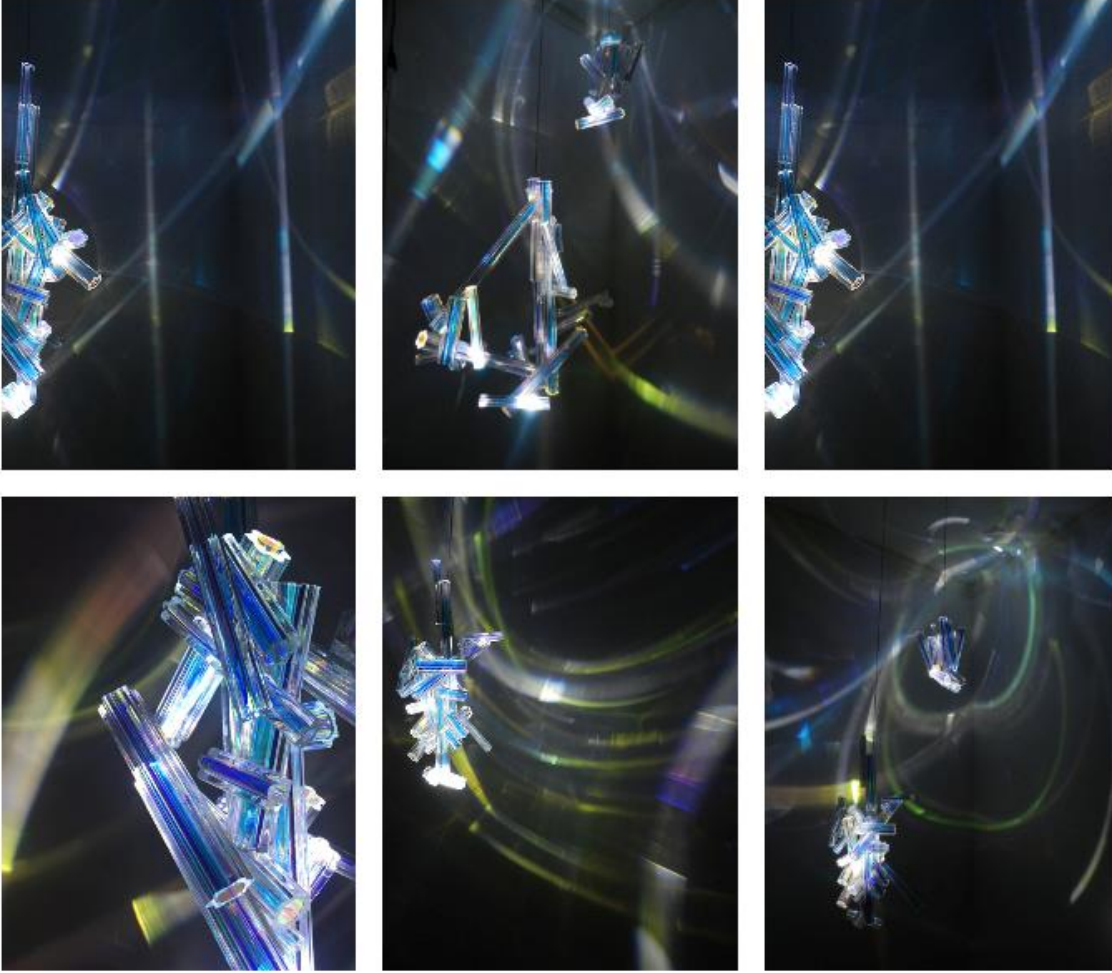

Görsel 12: Maya Lin, “Groundswell”, 1993

Kaynak: <https://www.mayalinstudio.com/art/groundswell>

Kazue Taguchi

Kazue Taguchi, ışığın ve yansımanın ruhani ve soyut etkilerini araştıran bir sanatçıdır. 19 yaşında Avrupa'nın farklı ülkelerini gezmiş ve ziyareti esnasında gördüğü kiliselerdeki vitraylar ise ilgisini çekmiştir. Sanatçı, vitray camlarından yansıyan ışığın canlı bir tablo gibi olduğunu ve günün farklı saatlerinde ise çeşitli renklere bürünerek eski kiliselerin görkemli ortamında devasa bir ışık enstalasyonuna dönüştüğünü belirtmiştir. Bu etkileşimin ardından Taguchi, cam, ayna veya metal gibi yansıtıcı malzemeleri ve ışığı kullanarak hem iç mekânda hem de dış mekânda birbirinden farklı çalışmalar sergilemiştir. Dış mekân çalışmaları günün saatine bağlı olarak farklı renk manzaraları sunarken, iç mekân çalışmaları da yansıma ve gölgelerin oluşturduğu karmaşık etkileşimi sunmaktadır. Sanatçı, “ışığın soyut ve görünmez olmasına rağmen; yaşamlar üzerinde derin etkiler yarattığını” dile getirmektedir. İşlerini yaratırken de görsel deneyimin ötesinde rahatlatıcı ve etkileyici bir atmosfer oluşturmayı amaçlamaktadır (Taguchi, 2007). Kazue Taguchi'nin çalışmalarında yer alan ışık, “izleyiciyi eserin duygusu ya da içeriğine götüreceği ortamı oluşturan bir unsur olarak görürken, bazen de güçlü, uyarıcı etkisiyle eserin içeriğinin algısını arttıran bir güç olarak görülmektedir” (Ağatekin, 2023). Sanatçının “Space:Light” adlı enstalasyonu da bunlardan bir tanesidir (Görsel 13). Camın içinden geçen ışık, renk dalgalarına dönüşerek suyun yüzeyine yansıyan bir ay ışığı etkisi yaratmaktadır. Sanatçı bu çalışmasıyla izleyicilere ay ışığının insanda oluşturduğu rahatlama hissini yaşatmak istemiştir (URL-3).

Görsel 13: Kazue Taguchi – “Space:Light” studio installation, 2016

Kaynak: <https://holocenter.org/spacelight/2016/kazue-taguchi>

Konstantin Ikonomidis

Konstantin Ikonomidis, İsveçli bir mimardır. Çalışmaları, sanat, mimarlık ve bilimsel araştırma alanları arasında köprü kurmaktadır. Ayrıca çeşitli disiplinlerdeki uzmanlarla iş birliği yaparak önemli araştırma projelerinde öncülük etmiştir. 2019 yılında UNESCO, Grönland'ın Sarfannguit köyü üzerinde kalıcı bir enstalasyon oluşturması için Ikonomidis'i görevlendirmiş ve "Qaammat" enstalasyonunu hayata geçirmiştir. Bu enstalasyon, cam tuğlalarla örülmüş iki kavisli duvardan oluşmaktadır (Görsel 14). Mimar Ikonomidis, bu çalışmasını Sarfannguit halkının doğayla ilgili düşüncelerinden ilham alarak şekillendirmiştir. Yerel halkın yaşamlarını, fikirlerini ve geleneklerini yansıtmak istemiş ve bu yüzden de yerel halkla konuşarak doğa, doğanın kendileri için ne anlama geldiği ve doğayla ilişkilerinin ne olduğu hakkında bilgi toplamıştır. Sonucunda da Sarfannguit köyü'nün doğal yapısı, Ikonomidis'in cam çalışmasına yön vermiş ve "Qaammat", Sarfannguit köyünün doğal çevresine entegre olacak şekilde tasarlanmıştır (Qaammat, 2022).

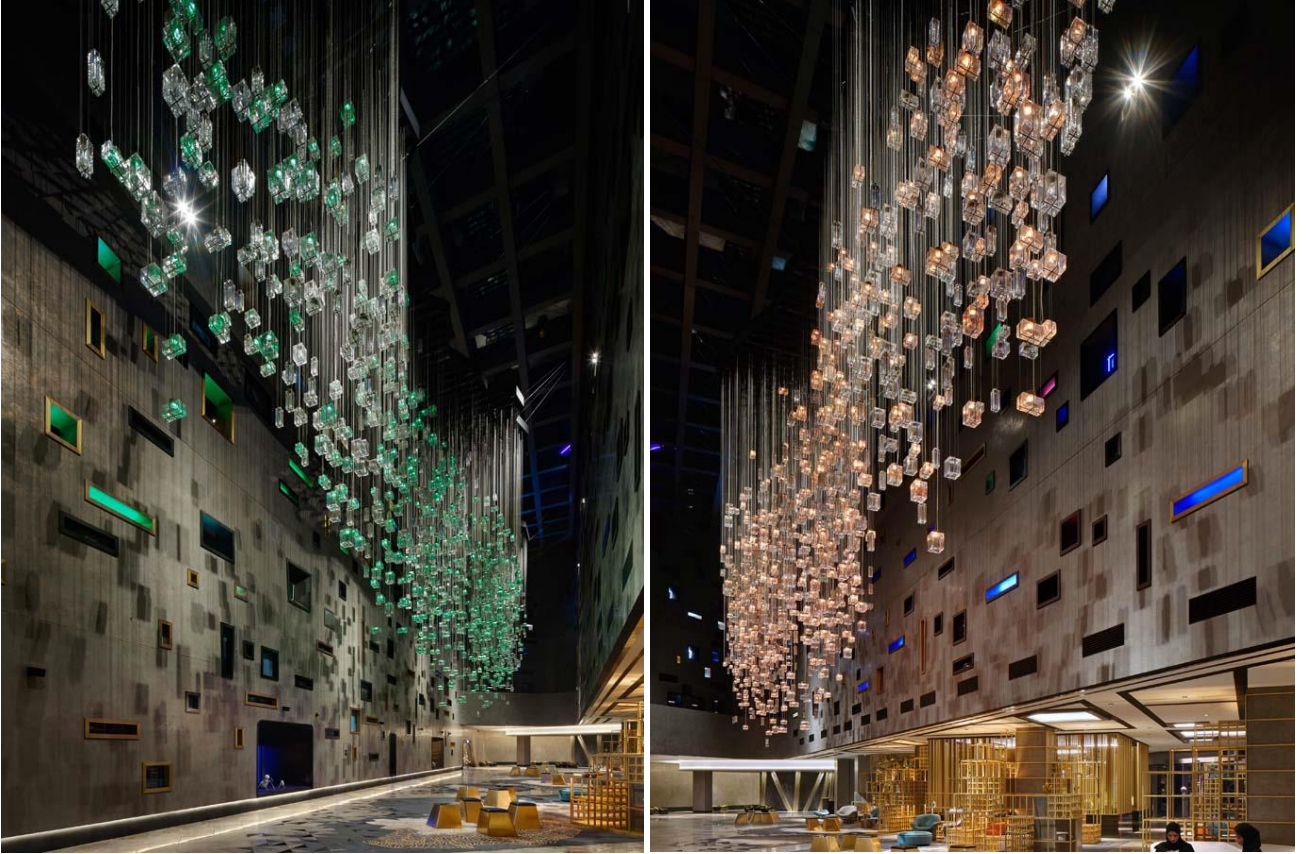

Görsel 14: Konstantin Ikonomidis, “Qaammat” Enstalasyonu, 2019

Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/gronlandda-unesco-tarafindan-yaptirilan-bir-cam-enstalasyon/>

Ludmila Zilková

Ludmila Zilková tarafından tasarlanan "The Soundwave", 30 metre uzunluğundaki lobi tavanına benzersiz bir enstalasyon olarak yerleştirilmiştir (Görsel 15). Bu etkileyici eser, 1213 cam parçasından oluşmaktadır. Cam bloklar, tavandan aşağıya doğru "W" harfi şeklinde yerleştirilmiştir ve her bir cam parçası kendine özgü bir konuma sahiptir. Projenin özelliği, yüzlerce renk kombinasyonunun sesle uyumlu bir şekilde koordine edilerek görsel bir şölen yaratmasıdır. Cam blokların içine entegre edilmiş özel DMX çipleri sayesinde, enstalasyon önceden programlanmış bir koreografiye göre yanıp sönerek etkileyici bir görsel deneyim sunmaktadır. Bu ışık oyunları, mobil bir kontrol mekanizmasıyla yönetilebilir. Başka bir ifadeyle, ışıkların ritmik dansıyla birlikte renklerin değişimi, adeta illüzyon bir etkisi yaratmaktadır. "The Soundwave", ışık, ses ve hareketin birleştiği etkileyici bir sanat eseri olarak izleyicileri büyülemektedir. Kırılgan bir görünüme sahip olmasına rağmen, lobi tavanının on metrelik bölümünü kaplayan bu enstalasyon yaklaşık 6,5 ton ağırlığındadır. Zilková, tasarımın ilk olarak sesin izini sürdüğü ve kaynağının sorgulandığı bir süreçle ortaya çıktığını, ardından ışık oyunlarının büyümesine kapılarak izleyicinin derinlemesine bakmaya davet edildiği gizemli bir yapı olarak tanımlamaktadır (URL-4).

Görsel 15: Ludmila Zilková, "The Soundwave", W Dubai- The Palm Hotel

Kaynak: <https://bi-ozet.com/2019/08/08/ses-ve-isiga-ovgu-lasvitten-the-soundwave-enstalasyonu/>

Meral Değer

Takı Tasarımcısı Meral Değer; takı tasarımlarına ilham veren "Ay'a merdiven dayamak" yorumunu, cam ile tasarlamıştır (Görsel 16). Bu özgün konsept, Cam Ocağı'nda Amerikalı Cam Sanatçısı Ben Wreigt ile yaptığı çalışmalar sırasında ortaya çıkmıştır. Değer, Cam Ocağı'ndaki eğitimi sayesinde camın yanı sıra çeşitli malzemeleri bir araya getirerek obje tasarlayabileceği bir platform bulduğunu belirtmiştir. Özellikle, düşlediği objeleri camla hayata geçirebilmenin ve cam dünyasının deneyimli eğitmenlerinden yeni eserler yaratma konusunda önemli bir kaynak elde etmenin önemini vurgulamaktadır. Sanatçı, insan doğası, kişilik, yaşam ve kültür gibi konularla sürekli ilişki içinde olduğunu ve "Ay'a merdiven dayama" düşüncesini düşlediği bir temayla işlediğini ifade eder. Değer, "Gerçeküstü hayaller kurabilmek ve her şeye tekrar çocuksu bir bakış açısıyla yaklaşabilmek mümkündür. Hayallerimize ulaşabilmek için önce hayal kurabilmeyi bilmeliyiz. Hayallerimizden asla vazgeçmemeliyiz, çünkü onlar her zaman bizimle olmalıdır" sözleriyle de bu felsefeyi dile getirmektedir (URL-5).

Görsel 16: Meral Değer "Ay'a Merdiven Dayamak", 2006, Cam Ocağı, İstanbul
Kaynak: <http://www.meraldeger.com/portfolio-item/a-ladder-to-the-moon/>

Lale Andiç

Lale Andiç, 2008 yılında büyük ölçekli bir projeye imza atmıştır. Andiç'in "Ordan Değil Burdan" adını verdiği bu çalışmasında, yaklaşık 2000 adet cam küp yer almaktadır. Cam küplerin bir kısmı içi suyla doldurulmuş ve tek bir devasa küp oluşturulmuştur (Görsel 17). Bu büyük küpün merkezinde dikey bir boşluk bulunur ve bu boşluk ışıkla aydınlatılmıştır. Büyük küpten yayılan ışık ise çeşitli efektler yaratarak, izleyicinin bakış açısına göre farklı algılamalar ve ışık oyunları sunmaktadır. Andiç, bu eserinde camı ve içindeki suyu kullanarak izleyenleri görsel algılamaların ötesine; yani hayallere ve masallara taşımak istemiştir (Maktal Canko, 2008).

Görsel 17: Lale Andiç "Ordan Değil Burdan" 2008
Kaynak: (Maktal Canko, 2008).

SONUÇ

"Enstalasyon" modern sanatın bir dalıdır ve sanatın sınırlarını zorlayan, izleyicilere katılım sağlayan dinamik bir sanat türüdür. Bu sanat türünde, sanatçılar genellikle mekânsal düzenlemeler, nesnelerin yerleştirilmesi veya ortamın değiştirilmesi yoluyla etkileyici ve duygusal deneyimler yaratmayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda, mekân artık sadece nesnenin durduğu yer veya tablonun arka planı değil, sanat eserinin tamamlayıcı bir parçası olarak düşünülebilir.

Cam ise, ortam kavramını en iyi yansıtan bir malzemedir. Sanat alanında da diğer malzemelere göre daha güçlü bir anlatım diliyle donatılmış ve sanat ortamında son derece etkileyici bir görünüme sahip olan bir malzemedir. Camı diğer malzemelerden ayıran en temel özelliklerden birisi de şeffaflıktır. Şeffaflık; ışıkla var olan ve içindeki nesnelerin veya boşluğun görünür olmasını sağlayan bir özelliktir. Camın şeffaf doğası da sanatçılara benzersiz bir ifade alanı sunmaktadır. Şeffaflığın yanı sıra renk ve ışık etkileri de sanatçıların ifade olanaklarını zenginleştirmektedir. Işığın yansıtılarak ve yapısının içinden geçirilerek farklı etkiler ve büyüleyici yanılsamalar yaratmaktadır. Bu nedenle cam, sanatçının yaratıcı vizyonunu sanat eserine dönüştürerek hayat kazanmasını sağlayan özel bir malzemedir.

Enstalasyon çalışmalarında kullanıldığında ise hem ışıkla etkileşimi hem de mekân içindeki güçlü ve sert görüntüsü sayesinde diğer materyallere kıyasla daha gizemli ve özgün bir etki oluşturmaktadır. Bu nedenle camdan oluşturulan eserler, mekânla bütünleşerek izleyicilerde keyifli ve şaşırtıcı izlenimler bırakmaktadır. Bazı cam sanatçıların enstalasyon eğilimleri de sanata farklı perspektifler ve boyutlar kazandırarak yeni açılımlar sunmuştur.

KAYNAKÇA

- Ağatekin, M. (2020) İşlevsellikten Sanat Nesnesine Camın Yolculuğu, Virüs Üç Aylık Kültür-Sanat ve Kitabı, sayı:5, İzmir, s: 482.
- Ağatekin, M., (2023). Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Cam Malzemenin Anlatım Olanakları, Kent Akademisi Dergisi, 16(2):1186-1199. <https://doi.org/10.35674/kent.1231986>
- Aromando, G. (2016). Il corpo esteso: cinestesia ed estetica nei labirinti di Kounellis, Parmiggiani e Pistoletto. Medea, 2(1). DOI: <http://dx.doi.org/10.13125/medea-2410>
- Baudrillard, J. (2010). Nesnelere Sistemi, çev. Oğuz Adanır-Aslı Karamollaoğlu. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Boynukalın, A. R. (2017). Çağdaş Sanatta Doğanın Metaforik Dönüşümü. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 6(32), 1319-1335.
- Bryan, C. (2016). Warm Glass Studio Profile Silvia Levenson Exploring the Dark Recesses of Human Relationships. (28-33). Glass Art, 31(6).
- Craig B. (2008), Contemporary Glass, Black Dog Publishing, London, United Kingdom, 131-132.
- Çetintürk, B. (2017). Çağdaş seramik sanatında enstalasyon kavramının yeri, Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Fitzpatrick, M., D., (2004). The Interrelation Of Art And Space: An Investigation Of Late Nineteenth And Early Twentieth Century European Painting And Interior Space, Washington State University Department Of Interior Design, Washington.
- Gompertz, W. (2015). Pardon Neye Bakmıştınız? Modern Sanatın 150 yıllık şaşırtıcı, sarsıcı, Kimi Zaman da Tuhaf Hikâyesi. (S. Evren, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Jónsdóttir, B. (2017), New Glass Art & Architecture, S12- Tenth Anniversary with Baptiste Debombourg No.2, 28-31.
- Linley, D.& Chislett, H. (2022). Craft Britain: Why Making Matters. Birleşik Krallık: Welbeck Publishing.
- Maezaki, S. (2018). Tanabe Chikuunsai IV. Galerie Mingei Japanese Arts, Paris. Masters of Bamboo Art Vol. 4
- Maktal Canko, D. (2008). Ege Üniversitesi Kampus Kültür Merkezi Sanat Galerisi, “Lale Andiç Ordan Değil Burdan Sergisi Kataloğu”.
- Nikolić, O., Mitković, P., Živković, S., & Tamburić, J. (2021). Hovering Architecture and Using Mirrors in Architectural Design. Tehnički vjesnik, 28(3), 1067-1073.
- OMM, (2019). New site-specific commission by bamboo artist Tanabe Chikuunsai IV installed for opening of Odunpazari Modern Museum. https://content.production.omm.art/media/press-releases/Press-Release_Tanabe-Chikuunsai-IV-creates-bamboo-installation-for-opening-of-Odunpazari-Modern-Museum_190904_123116.pdf Erişim Tarihi: 08.06.2023
- Pazarlıoğlu Bingöl, M., Çevik, N. ve Demirci Şenkal, A., (2020). Çağdaş Sanatta Doğanın Manipüle Edilmesi Üzerine Sanatçı Söylemleri, Fine Arts (NWSAFA), 15(3):154-171, DOI: 10.12739/NWSA.2020.15.3.D0258.
- Qaammat, (2022). Glas: 67-69. <https://www.e-magin.se/paper/x73dj560/paper/66#/paper/x73dj560/66>
- Sözen, H. N. (2010). Sanata disiplinlerarası bir yaklaşım: enstalasyon sanatı ve genco gülan örnekleme. Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(6), 147-162.
- Spiller, N. (2023). An Alchemist of Super-Cooled Liquid: The Art and Craft of Danny Lane. Architectural Design. 93 (5), 70-79.
- Şen, G. (2010). “Seramik ve Cam Materyallerin Sanat Objelerinde Birlikte Kullanım Olanaklarının Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Taguchi, K. (2007). LLUM: Light and Reflection. Virginia Commonwealth University. Master of Fine Art. Richmond. DOI: <https://doi.org/10.25772/SNGT-FN63>

Timpano, N.J (2017). Mona Hatoum, Caa.reviews. CrossRef DOI: 10.3202/caa.reviews.2017.127

Walczyk, A. (2016). Zerbrechliche Erinnerungen- Fragile Moments. Art Aurea (22-27).

İNTERNET KAYNAKLARI

(URL-1), <https://www.mplus.org.hk/en/collection/objects/kapan-iki-2018354/> (Erişim Tarihi: 28.07.2023).

(URL-2), <https://www.mayalinstudio.com/art/groundswell> (Erişim Tarihi: 25.06.2023).

(URL-3), <https://holocenter.org/artist/space-light-artists/kazue-taguchi-2> (Erişim Tarihi: 07.07.2023).

(URL-4), <https://bi-ozet.com/2019/08/08/ses-ve-isiga-ovgu-lasvitten-the-soundwave-enstalasyonu/> (Erişim Tarihi: 27.06.2023).

(URL-5), <https://v3.arkitera.com/h12528-meral-deger-ile-ay-a-merdiven-dayamak.html> (Erişim Tarihi: 13.03.2023).